

Dylan Thomas

Csöndben ne lépj az éjszakába át

Csöndben ne lépj az éjszakába át,
Szikrázzon vén korod, ha hull a nap.
Dúlj-fúlj, ha megszakad a napvilág.

A bölcs bár végül rendjén lát homályt,
Mert nem volt villám-cikázó ajak,
Csöndben nem lép az éjszakába át.

A jó, ki hullám-üttön jajt kiált,
Hogy zöld öblön csepp tett is lángra kap,
Dúl-fúl, ha megszakad a napvilág.

A vad, ki naphoz kapkod s bűg imát,
S ím késve eszmél: csupa kín a nap,
Csöndben nem lép az éjszakába át.

A zord tudja, bár verje vaksiság,
Hogy lehet meteor-szemű ki vak,
Dúl-fúl, ha megszakad a napvilág.

Apám, míg lábad bús oromra hág,
Düh s könny között átkozd vagy áldd fiad.
Csöndbe ne lépj az éjszakába át,
Dúlj-fúlj, ha megszakad a napvilág.

Nagy László fordítása

E számunk szerzői

Antunes, Ricardo – szociológus, filozófus, Universidade Estadual de Campinas (São Paulo, Brazília)

Bronner, Stephen Eric – politológus, irodalomtörténész, Rutgers University (New Brunswick, USA)

Búr Gábor – történész, afrikanista, ELTE BTK (Budapest)

Cabral, Amílcar (1924–1973) – szabadságharcos, teoretikus, Guinea és a Zöld-foki-szigetek Afrikai Függetlenségi Pártja (PAIGC) megalapítója

Chimonetti, Federico – újságíró, blogger, <https://fedechimo.home.blog/author/federicochimo/>

Éber Márk Áron – szociológus, ELTE TáTK (Budapest), a *Helyzet Műhely* egyik alapítója

Ehrenreich, Barbara – újságíró, politikai elemző, szocialista politikai aktivista (USA)

Ehrenreich, John – klinikai pszichológus, politikai elemző (USA)

Foster, John Bellamy – szociológus, University of Oregon (USA), a *Monthly Review* főszerkesztője

Földes László (1919–1980) – közgazdász, ELTE BTK (Budapest)

García, Gsus – aktivista, szószóló, Comuna Socialista Altos de Lídice (Caracas, Venezuela)

Kabai Domokos Lajos – újságíró, blogger, a *Bekiáltás* blog szerkesztője (Budapest)

Mészáros István (1930–2017) – marxista filozófus, az első *Eszmélet* alapítója

Musto, Marcello – szociológus, Marx-kutató, York University (Toronto, Kanada)

Sárkány Mihály – néprajzkutató, szociálintropológus, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Néprajztudományi Intézet (Budapest)

Tütő László – marxista filozófus, az *Eszmélet* alapító szerkesztője (Budapest)

Veres András – irodalomtörténész, esztéta, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézet (Budapest)

Zsigmond Anna – ny. neveléstudományi kutató, ELTE BTK (Budapest), Pécsi Tudományegyetem BTK

Mészáros István – Krausz Tamás 7

John Bellamy Foster: **Bevezetés Mészáros István: A Leviatánon túl c. művéhez**
(részletek) 9

Analízis

Mészáros István: **Előszó a Leviatánon túl-hoz**

A szerző posztumusz művének előszava nem szűkebb perspektívát állít elénk, mint az állam meghaladhatóságának igényét. A Hobbes által feltételezett természeti állapotban az államisággal még „csak” a mindenki harca mindenki ellen állapotát kellene az újkori természetjog alapján meghaladni. Az elmúlt közel négy évszázadban azonban az államisággal nem sikerült a béke és biztonság természetes állapotaiba jutnunk, az államok azóta is háborúznak egymással. Külső és belső, elnyomó erőszakával inkább egy Leviatán-állam törvényei között élünk..... 27

Ricardo Antunes: **Mészáros István és a tőkerendszer társadalmi anyagcsere-folyamata. A normál működés – a rombolás**

Mészáros István életművének különösen aktuális aspektusa a tőke társadalmi anyagcsere-folyamata elkerülhetetlenül destruktív jellegének bemutatása. Ez szembe-tűnővé vált az utóbbi évtizedek során a munka elértéktelenedésével és a természet tisztításával, amit erősödő rasszizmus, nemi elnyomás és tudományellenesség kísért. Mészáros hangsúlyozta, hogy e rendszeren végérvényesen túllépni csak valamennyi pillére – a tőke, a bérmunka és az állam – együttes felszámolásán keresztül lehetséges..... 41

Szigeti Péter: **Az államtípusok, az államfejlődési utak és az államelhatalás kérdéseiről**

A tanulmány bemutatja a társadalmi formák és az államtípusok kapcsolatát, majd az államfejlődési utak sémáját taglalja, amivel szembeállítható az állam elhalásának klasszikus problémája. Az önkormányzás két felfogása reflektálódik: a polgári államon belüli törekvések relevanciája és a marxista elmélet eltérő útkeresése. Az utóbbi feltételrendszerében a „félállami” megoldások négy javaslata fogalmazódik meg: 1. deliberatív közgyűlések a szövetkezeti köztulajdon népességeltartó képességének bázisán; 2. racionalizált visszahívhatóság; 3. országos népszavazás e-demokratikus előkészítéssel; 4. közösségek, szakmák önszabályozó társadalmi normái..... 49

John Bellamy Foster: **A szocialista eszme megújítása**

A tanulmány Marx és néhány követőjének munkái, mindenekelőtt Mészáros István filozófiai műve alapján rekonstruálja a szocializmus-kommunizmus fogalmát, lényegét: eszerint a kiindulópontot a társadalmi-közösségi tulajdon, a bérmunkások által ellenőrzött munka, munkavégzés és a szociális egyenlőtlenségeket előidéző egyéb strukturális okok felszámolása képezi. Mindennek az ad közvetlen aktualitást, hogy a modern kapitalizmus olyan gazdasági-szervezeti, környezeti és politikai katasztrófát zúdít az emberiségre, amelyek az adott rend keretei között megoldhatatlanok. A trumpizmus igazán fényesen megmutatta a rendszer szerkezeti válságának összes tünetét. A szocializmus megvalósítása az egyetlen reális alternatíva, ami az emberiséget megmentheti..... 62

Marcello Musto: **Marx kései kutatásai az Európán kívüli társadalmakról**

Az 1870-es évek végén Marx a Nyugat-Európán kívüli régiók gazdasági-politikai viszonyainak mélyebb vizsgálatába fogott. Kutatásai során egyre markánsabban hangsúlyozta a gyarmatosítás destruktív hatásait, a „civilizáló” hatásra való hivatkozások képmutató voltát. Hangsúlyosan felvetette a nyugati kapitalista fejlődéstől eltérő fejlődési utak lehetőségének problémáját. Mindez megkérdőjelezi Marx eurocentrikus, gazdasági determinista gondolkodóként való beállítását..... 81

Interjú

A község a szocializmus területi sejtje. *Gsus Garcíával, Altos de Lídice község szószólójával Federico Chimonetti argentin blogger beszélget..... 106*

Asszociációk

Lugosi Győző: **A bandungi szellem**

A cikk a Bandungi Konferencia 65. évfordulójának apropóján egyrészt felvázolja a posztkoloniális afro-ázsiai térség államainak a hidegháborús államközi rendszerben betöltött strukturális szerepét, másrészt bemutatja e társadalmak három fő, belső fejlődési alternatíváját, különös tekintettel a konfucianus ideológiába ágyazott, nem kapitalista intenciójú kelet-ázsiai társadalmi-gazdasági rendszerekre, jelesül Észak-Koreára. A szerző végül kitér a „bandungi szellem” mai, a neoliberalis globalizáció korában érvényes(itendő) jelentéstartalmára is..... 120

Tényről tényre

Búr Gábor: **A szubszaharai Afrika a globális kapitalizmus rendszerében**

A Szaharától délre elterülő Afrika Földünk legszegényebb, legelmaradottabb része. Erőszakos világgazdasági integrációja a kezdetektől kiszolgáltatott, alávett helyzetbe kényszerítette a kontinentet. A dekolonizáció roppant várakozásokat ébresztett, ám a térség pozíciója ezek teljesülése helyett tovább erodálódott a globális kapitalizmus rendszerében. Az új évezred az új „versenyfutás” révén változást hozott, ma még azonban kérdéses, hogy a természeti kincsek iránti növekvő igények hátán Afrika képes lesz-e régről öröklött és újonnan keletkezett problémáit megoldani, az egyenrangú világgazdasági partnerség irányába mozdulni..... 143

Dokumentum

Amílcar Cabral: **Az elmélet fegyvere.** *Beszéd Ázsia, Afrika és Latin-Amerika népeinek első Trikontinentális Szolidaritási Értekeztletén.* Havanna, 1966. január 6. 161

Másképp – más kép

Tütő László: **Meddig tart a dúr-korszak? Tűnődés kettős és hármas hatalmakról**
Néhány elméleti dilemma, amivel a cikk foglalkozik: Mi a politikai és a társadalmi forradalmak viszonya, illetve mit jelent alternatívitásuk? Igazolhat-e bármilyen helyzet bürokratikus politikai centralizálást? Létrejöhet-e szocialista rendszer önszervező civil társadalom (mint harmadik hatalom) kialakulása nélkül? Vádolható-e történelmi mulasztással a kádári politika? 182

Arcok

Földes László (1919–1980) – Veres András; Sárkány Mihály 205

Földes László: **Hagyományos gazdálkodás és ésszerűség.** *Világosság*, XV. évf. 1. sz., 1974. január, 1–9.

A közgazdaságtan megszokott fogalmai a modern társadalmak viszonyainak termékei, és e társadalmak gazdasági folyamatainak leírását szolgálják. A közgazdaságtan gazdaságon, gazdálkodáson olyan tervszerű cselekvést ért, amelynek alapja a rendelkezésre álló eszközök szűkössége és sokféle cél elérésére való alkalmasságuk, ami a gazdálkodó egyént vagy egységet alternatív választás elé állítja. Ezzel szemben a tradicionális társadalmakban nincsenek tiszta, elkülönült gazdasági folyamatok, s a gazdálkodás nem kifejezetten gazdasági jellegű szervezetben folyik, hanem többé-kevésbé természetadta közösségekben, amik a közösségi („társadalmi”) élet egészét átfogó szervezetek. Emiatt a gazdasági racionalitás a modern (kapitalista) és a hagyományos társadalmakban gyakran nem ugyanazt jelenti. Utóbbiakban a gazdálkodást az ezer és ezer szállal átszövő vallási rituálék és tabuk, hagyományként rögződött erkölcsi, jogi stb. szokások más tevékenységektől szinte elkülöníthetetlenekké teszik..... 215

Éber Márk Áron: **Hogyan értelmezzük a tőkések és a bérmunkások között elhelyezkedők osztályhelyezeteit?** *Barbara és John Ehrenreich koncepciója a professzionális-menedzseri osztályról*

Hogyan egyeztethető össze az osztályok polarizációjának marxi tézise a középosztályosodás ennek látszólag ellentmondó folyamatával? Hogyan lehet baloldali radikális, antikapitalista politikai mozgalmat építeni, ha a szervezetből jószerivel hiányoznak a kékgalléros bérmunkások? Barbara és John Ehrenreich koncepciója a professzionális-menedzseri osztályról e kettős ellentmondásra keres egyformán meggyőző megoldást. E rövid bevezető tanulmány Ehrenreichék magyarázatainak értelmezésén túl arra a kérdésre keresi a választ, hogy miként segíthet ez a koncepció a mai Magyarországra vonatkozó hasonló problémák megoldásában..... 234

Barbara Ehrenreich – John Ehrenreich: **A professzionális-menedzseri osztály**

A szerzők az Egyesült Államokban a II. világháború után kiteljesedő közép-osztályosodási folyamatra keresnek marxista magyarázatot. Az eredetileg 1977-ben megjelent elemzés eme osztályszerkezeti kérdést egy politikai probléma megoldásával kapcsolja össze. A korabeli radikális baloldalt legnagyobb részét olyanok népesítették be, akik magukat „középosztálybelieknek” gondolták. Hogyan értelmezhető e képzett politikai aktivisták osztályhelyzete, és milyen viszonyban állnak a tőkés, illetve a munkásosztállyal? 249

Történelem

Zsigmond Anna: **Egyetlen afrikai sem szabad akaratából érkezett az Újvilágba**

A dolgozat célja: bemutatni az Egyesült Államok színes bőrű lakosságának afrikai gyökereit, az oktatás, a vallás, az abolicionista (a rabszolgák felszabadítását támogató) közvélemény és a civilszervezetek szerepét a rabszolgák felszabadításában. A rabszolgaság megszüntetését követő történelmi jelentőségű esélyteremtési törvények, köztük az amerikai Legfelső Bíróság döntései, a bíróság befolyása, hatalma a XXI. században nem bizonyultak elégségesnek. Az amerikai civilizáció szétrombolta a korábbi afrikai kultúrákat, helyreállíthatatlanul elpusztított minden értéket, amelyek korábban e civilizációt és társadalmaikat éltették. Amerika teljes fekete lakossága a mindennél rettentőbb hajóutak túlélőinek leszármazottja. Bebizonyosodott, hogy az iskolai esélyegyenlőség biztosítására hozott törvények nem elegendők a pozitív diszkrimináció mechanikus alkalmazására és a deszegregáció rendeleti formában történő kikényszerítésére..... 265

Stephen Eric Bronner: **Meghasonlott ház. A fehér nacionalizmus és az amerikai társadalom**

A fehér nacionalizmus nem fog eltűnni Trump veresége után. Támogatói bázisa megmarad: a vesztesékből a belátható jövőben nem lesznek nyertesek. Ragaszkodni fognak a sosemvolt aranykorról szóló ábrándjaikhoz és elképzelt közösségükhöz, ami ugyanúgy sosem létezett. A fehér nacionalizmusnak, amíg osztályalapja megvan, amíg a munkásosztályban jelen vannak agrárius, kispolgári és anakronisztikus csoportok, meglesz a vonzereje, mert olyan privilégiumokat hirdet, amiket az emberek szeretnének visszakapni..... 278

Olvasójel

Kabai Domokos Lajos: **Putyinnak van-e Oroszországa vagy Oroszországnak Putyinja?**

Sz. Bíró Zoltán: *Putyin Oroszországa*. Progress Könyvek, Budapest, Noran Libro Kiadó, 2019. 301

Borítókép: Abraham Bosse-nak (1602/1604–1676) vagy Wenceslas Hollarnak (1607–1677) tulajdonított metszet Thomas Hobbes *Leviathan* c. műve első kiadásának címlapján (1651).

FORDULAT 27

TÁRSADALOMELMÉLETI FOLYÓIRAT

Következő számunk tartalmából

- Engels 200
- 75 éve kezdődött a nürnbergi per
- A NER és a kultúra hanyatlása
- Kuba, liberalizálás, szocializmus
- A MAS visszatérése a hatalomba Bolíviában
- Rojava: demokratikus konföderalizmus, ökoszocializmus, feminizmus

Az Eszmélet szerzői és tanácsadói tiszteletpéldányukat folyóiratunk rendezvényein, illetve Szalai Lászlótól (tel.: +36 30 532 0000) vehetik át.